

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. У Сомбору, 10. Октобра 1887. Год. XIX.

СЕДНИЦА СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

(Држана у Ср. Карловцима 9. и 10. Септембра.)

Председава Његова Светост Патријарх. Присутни чланови: Прота Јован Борота, Теофил Димић, Др. Михаил Полит, Н. Ђ. Вукићевић, Ст. Лазић и народни тајник Исидор Тирић.

Дужност известиоца одправља Н. Ђ. Вукићевић.

Важнији предмети у овој седници били су ови:

Сл. кр. угарско Министарство за богочаст и јавну наставу дознавши, да управитељ Панчевачке више девојачке школе Ј. П. још до данас за учитеља грађанске школе није оспособљење себи прибавио, и да на истој школи као помоћни учитељ служећи Ђорђе Ј. Б. у смислу наредбе истога Министарства од 4. Маја 1886. год. још до данас сведочбу о учитељском оспособљењу поднео није, поставља првome рок за оспособљење учитељско на грађанским школама до почетка 188⁸/₉. школске године, и уједно захтева, да се други одмах са учитељског места уклони, и о том да се истом Министарству извештај поднесе. Услед тога се управитељ Панчевачке Срб. више девојачке школе г. Ј. П. позива, да у смислу ове наредбе до почетка 188⁸/₉. испит за оспособљење учитељско на грађанској школи положи, и уједно да неотложно извести овај школски Савет о том, је ли Ђорђе Бекић до сада учитељски испит положио, и ако није, то се Ј. Ђ. Б. с катедре одмах уклонити има.

Сл. кр. угар. Министарство за богочаст и јавну наставу јавља да су државне више девојачке школе ново устројство добиле, и да је издат нов наставни план за државне грађанске девојачке школе, у ком је у особити обзир узета настава у науци о чувању здравља и о кућарству. Уједно доставља две штампане књижице: „**Az állami felsőbb leánytanoda szervezete**“ и „**Tanterv a polgári leányiskolák száma**ra, са упутством, да се у смислу §. 12 од чланка 38. од 1879. године приликом уређивања ове врете вероисповедних школа у подручју српске митрополије, овај наставни плану обзир узме.

Наложено је управама српских девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору, да горепоменуто књижице за своје школе набаве, и да садржај њихов при састављању наставног плана за 188⁸/₉. годину у достојни обзир узети имају. — Прислате пак књижице остављају се ради употребе у архиву Школског Савета.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Сл. кр. Хрв. слав. зем. влада одговарајући на представку Школског Савета од 16. Јул. 1886. бр. 107. од 1885. јавља да је у Загребачким средњим школама и у обе преарандије тамошње установљено засебно место катихете за православну младеж са одређеном сталном годишњом платом из држ. благајне, и да је за катихету на предлог конзисторије Пакрачке наименован Ј. Петровић прав. свештеник епархије Пакрачке; уједно да је на предлог Пакрачке конзисторије под 18. Студена 1885. бр. 12.298. одређена науковна основа за наставу у науци вере православној младежи у поменутиим школама, као и за наставу у појању и црквено славенском читању и разумевању у обе преарандије Загребачке, и да су те обе науковне основе штампане у Службеном Гласнику од 1885. стр. 138—186. Од препоручених књига за црквено појање примљена је нотална појанка Ј. Борјановића. О употребењу црквено-славенских књига у основним народним школама, онда ће тек земаљска влада моћи одлуку донети, кад се буде издала од православне духовне власти стална основа за наставу у вери, која би се науковна основа имала поунити додатком о настави у црквено славенском језику. С тога иста земаљска влада умољава Његову Светост Патријарха, да за сходно предавање науке вере и црквено-славенског језика наставни план сачинити даде, и поменутој влади на потврђење поднети изволи. У том ће се наставном плану моћи обзира узети и на помоћне књиге за наставу у науци вере и у славенском језику. — Школски Савет умољава Његову Светост, да за наставу православне вере и црквено-славенског језика у комуналним основним школама наставни план сачинити и сходне спомоћне књиге за исту наставу одредити изволи.

Услед отвореног у јавним листовима стечај на упражњено место катихете и редовног професора у србској учитељској школи Сомборској пријавило се пет компетената. — На основу тројне кандидације, коју је предложио професорски збор исте школе у смислу §. 105. Највише краљевске уредбе за Срб. нар. школе од 1872. изабран је за редовног професора катихету и учитеља црквеног појања досадашњи привремени катихета на истом заводу г. Младен Борђошки администратор парохије, при св. претечевој цркви Сомборској и одређена му је прописана плата од 1000 фор. уз 10% станарине, са обвезом, да је дужан до 18 седмичних наставних часова држати и на полазење свакидашњег богослужења од стране приправника, као и на читање и појање у цркви пазити. Постављање је ово привремено на две године у смислу горепоменуте Сл. кр. уредбе.

Услед отвореног стечаја на новоустројену самосталну катедру мађарског језика у Србској учитељској школи Сомборској, између два компетента, на основу предлога професорског збора исте школе изабран је за привременог учитеља мађарског језика Др. права Стеван Михајловић из Мохача са обвезом да има у течају месеца Јунија 1887. на државној учитељској школи у Будапешти испит оспособљења за учитељство мађарског језика у грађанским школама положити. У дужност му се ставља да уз плату од 800 фор. осим наставе у Мађарском језику од 10—12 часова, још други који предмет или језик предавати има тако, да буде имао 14 седмичних наставних часова.

Сл. Саборски Одбор јавља да Александру Јанковићу умировљеном

учитељу бајском неможе по предлогу Шк. Савета мировину из учитељског фонда дати, пошто он већ ужива пензију од 260 фор. а у горњи фонд улагао није.

Исти Саб. Одбор јавља, да је Ани Миладиновића остарелој учитељској удовици у Пивница једанпут за свагда 40 форинти у име подпоре из Срб. учитељског пенз. фонда подарио.

В. Саборски Одбор јавља, да је на предлог овог Савета Катарини удовици пок. Димитрије Чобића бившег крајишког школ. управитеља 120 фор. у име годишње припомоћи одредио.

Исти Саборски Одбор одобрава решење Школ. Савета да се Вукашину Павловићу изслуженом учитељу у Станишићу доживотна мировина од 80 фор. из Срб. учит. пензионог фонда у Карловцима издаје.

Чита се извештај управе учитељске школе Сомборске о стању исте школе и вештбаоница за 188⁶/₇. годину. Узима се на знање и издају се сходне наредбе за исту школу.

Исто тако чита се и извештај о физикалном кабинету у тој школи. На предлог управитељев закључено је, да се поново пожуре Србска црквена општина, да услед многих одавде изданих наредаба и по својој обвези здање учитељске школе са нуждном трећом школском двораном дозидати, физикални кабинет и књигохранилницу разширити и собу за покушаје у свиларству што скорије дозидати има.

Управа Срб. учитељске школе Сомборске подноси 8 примерака штампаног извештаја о стању исте школе за 188⁶/₇. годину. Један се примерак овог извештаја оставља у архиву, а остали се подељују међу члановима Школ. Савета.

(Свршиће се.)

НАШЕ УЧИТЕЉИЦЕ.

— За награду. —

(Продужење.)

Нека учитељица чешће одлази и у куће српске. Нека при том обрће се по дому, где ће увек наћи по неких недостатака, о којима би се могао повести разговор. Ту је прилика за сав домаздук и за чуварност. Ту је прилика говорити о реду и чистоти, о ветрењу соба и о нези домаћих животиња. Ту се могу давати даље напутци за кућевну индустрију наших Српкиња, коју нека им што већма похваљује и нека развија у њима и укус за лепше рађевине. При овоме нека им иде на руку, да те рукотворе своје могу Српкиње и по угледнију цену да продаду.

Нека погледа и на спољашње стање куће или других стаја. На жалост, у многим српским местима ова спољашност баш неје за похвалу. Кућа има много подривених, опалих и неокречених. Ту би учитељица такођер могла утицати. Она би требала да

често напомиње ово неуредности, па да Српкињама стави пред очи, да је њина дужност, да се састарају и за спољашњи ред и чистоту. Нека им износи примере из села, где би се могла видети пажња домаћичина и на ово, а ако има у селу и страних народности, које све сарамерно више полажу на ову спољашњу уредност и чистоту, нека и на њих укаже прстом. Овим би учитељица то постигла, да би се брзо забелаасале чисте српске куће и српска би места одмах лепши изглед имала.

Осим овога учитељица би требала и на народну ношњу па и на све лепше обичаје народне да обрати достојну пажњу. И једно и друго треба да учвршћује наше народне особине, те се онда карактеристика српског народа не би тако нагло сваким даном све већма губила, као што се то јасно већ види на животу нашег народа, који напушта лепше особине своје, а на место ових узима странске, рђаве и њему неприлагодне, које су за нашу народност и убитачне.

Учитељица, би требала да високо издиже нашу народну пошњу над садашњом ношњом по неких наших Српкиња, и да их упућује, да за градиво одела само оне творевине узимају, које у српском дому поничу, јер су те далеко лепше и трајније од дућанске робе. Нека их при овом упозори на похвално мњење и самих странаца о нашим народним рукотворинама, које и они веома радо траже, па зар да се ми сами онда одричемо њих, и да зар чекамо, да туђинац чува и брани оно што је наше. Нека им изређа оне похвале, које су те рукотворине и на изложбама добиле, па нека им напомене и оно високо одликовање од саме цареве Стефаније.

Овим похвалама би учитељица омилила Српкињама те огранке наше народне кућевне индустрије, оследила би им рад, а кад би им и то напоменула, да је бело платно нарочито згодно и за хаћине женске, па да се оно већ употребљује за то и у најотменијим круговима — уверен сам, да би Српкиње наше на брзо увидиле, какво благо имају у рукама својима, те онда не би виђали наше српске девојке у онако накарадним туђим трајама.

Ал' кад сам овде већ споменуо српске девојке, зар бих могао, а да не дотакнем овде и једну од најгорих наших мана, ману, која само у нашем народу толико трује млађе женскиње, наше девојке. Грозно је и само име ужасне и гадне страсти ове, а да како ли су тек грозне посљедице њене! Она је једна

од оних немани наших, које тако очигледно тамане и сатарују све нам потомство, а ми скрштених руку као хладне стене немо гледамо пропаст ту.

Ево заиђите само тамо, где су на окупу српске девојке, које су прешле 14. годину живота свог. Обрните се у околи, па загледајте лица у околини тој, и видићете — грозоту и ужас. Лица та, која би у том добу требала да едсјајивају у свежини и једрини, да се румен, природна румен њима прелива, та лица су без и најмањег знака природности, она су сва накречена оним отровом, који тако ужасан траг остави за увек на њима. Јасно се види овај траг на нашем старијем шенскињу, које се пре времена збаба и окрезубави. Ал' и на деци он покаже много грозних последица, те тако и он учествује у упропашћивању нашег подмлатка, што је зар нама већ судбином надато.

Тај отров се зове у нашем народу са свим обичним невиним именом *белмо*, а међу тим и не мисли се у нашем простијем свету какво ужасно прило је он по будућност нашу.

За искорењивање овог гадног обичаја међу нашим млађим женскањем треба да се сви, који год можемо, свим силама заузмемо, па зар неје природно, да онда ово и учитељици у свету дужност спада. Већ у школи би она требала да ово отпочне.

Јесте, учитељица је овде још како нужна, шта више, она је на првом месту позвана, да против овога у народу дела. Она мора истраживати све могуће начине, којима би могла постићи, да одврати наше Српкиње од гадне склоности ове. То она треба да чини и књигом и живом речју, да својом принесеном жртвом и трудбом користи народу.

Ал' трудби и жртви таких, које би учитељица могла да принесе за добро народно, толико је много, да би се читава дела могла написати о њима.

Ја ћу ево да споменем и ове.

Кад дође која прилика, прилика зла и рђава, да који део нашег народа било ма с какве недаће пострада, па му је нужна помоћ братска, и овде учитељица треба одмах да се нађе на мети. Она треба да побуђује Српкиње, да притекну у помоћ браћи у несрећи; треба да их учи, да схвате е смо ми једино на себе саме упућени, да треба, дакле, за то, да смо род с родом брат с братом, па и у срећи и у невољи.

Прилика таких рђавих скоро се сваке године нађе. Ето скоро рањеници српски и сирочад њина; ето онака два силна

пожара, толике поплаве, туча, а било је и прилике, да се требала која школа или црква у ком делу сиромашног народа нашег да подигне. Све то је могло служити ваљаној народној учитељици за рад јој у народу и с њиме. Све то јој је пружало начина, да што бољма рашири међу нашим Српкињама свест, да су и оне нужне овде с дарезљивошћу својом.

Јесте, да је и наш народ сиромашан, али толико тек може и од свога сиромаштва откинути, чиме би пострадалима помогао. И најмањи прилог од њега добро би дошао за племениту целу коју, а из много малих прилога стекла би се обилата помоћ.

Да би учитељица многу лепу мисао могла посејати у народ или ако би хтела да одвикава га од рђавих обичаја и гадних страсти, могла би јој за то послужити и *јавна предавања*. Учитељица би чешће требала да закаже било сама усмено или поруком, било писмено, нека се Српкиње искупе код ње у школи недељног или празничног дана после подне. Она би већ пре тога требала да се спреми са оним, што ће им говорити. Лепше би било, кад би овај говор она на памет држала, а међу тим не би шкодило ни кад би га читала. Разуме се, да мора веома пазити на то, да он не буде за слушалице сувопаран.

Не смем чисто да искажем бојазан своју, е ће ова моја жеља, а потреба народна за увек остати само у идеји. Не смем да се одам, е не верујем, да ће се икад наћи у нашем народу која учитељица, у чијој би руци била развијена застава и за остварење ове идеје . . . . Ал' не, не! — Не ће се моја бојазан испунити; наше ће учитељице пренути из дремања им тихог, оне ће појмити важан положај свој у народу, па ће се приљубити уз њега, а радом ће својим показати, да су достојне имена српског и оног лепог и узвишеног им назива *народне* учитељице . . . . Па дај Боже, да што пре их видимо свом душом њином одате за народни рад! . . .

У току овог мог писања већ сам више пута нагласио, да је врло широка њива у нашем народу, па којој би српске учитељице могле да развију свој рад. Тако широка, да кад би се сав рад, који је нуждан, да се она очисти од бурјана и бусења, па да се засеје семеном чистом и од најмањег трунка, из ког би опет могао кукољ да поникне, — да кад би се сав тај рад до најмањег делића расцепкао, па тако онда у свој опширности му изнео, да би то онда једно велико дело било.

За то сам ја и гледао, да споменем само оне главније стазе,

којима учитељица треба да пође, а лавиринат осталих ситнијих стаза, које су поред главнијих тако на често умрежане, те остављам, да учитељица сама изнађе. Међу тим, ни ово није тежак посао, јер кад учитељица једном само зарони у дубину живота народна, ово ће само од себе ићи.

(Свршиће се.)

АМАНЕТ ВАМ БРАЋО ФОНД ДР. ЂОРЂА НАТОШЕВИЋА!

I.

Мисао и речи др. Лазе Станојевића врстног председника црквене општине новосадске: да се на просветном пољу неуморни рад др. Ђорђа Натопевића овековечи признањем целог народа, одјекну у сваки кутић; на све четир стране српскога света!

Изненадна смрт тај изненадни удар а огромни, заслужни и неуморни тридесетогодишњи покојников рад, даје нам одушевљења снаге и крепости, да му обесмртимо име за увек, да пођемо стопама његовим, да наследио дело његово, да се покажемо достојни наследиоци његове замисли, да осведочимо и пред другим да његова мисао погинути неће, да покажемо да смо заслужни таквих синова; да сплетемо неувели венац, поштовања, признања и синовље благодарности!

И ево прва већ прегну просветољубива општина новосадска да покаже да је и овде прва на бољитку народа и закључи и основа фонд који ће да носи име: „Фонд Др. Натопевића“; који ће да буде светилник и потпора сиромашним српским православним општинама, који ће да буде утирач суза удових и сирочади српског учитеља, који ће да буде крило српском учитељству! О да лепе замисли, да лепа поштовања и мудра схваћања!

*

Ко већма да се зарадуже овом прегнућу, ко већма да је захвалан овом старању; ко више да се одушеви за ову ствар, ко више да прионе и пригрли ово узвишено дело . . . ко више него народни српски учитељ. Заиста нико више, нико већма!

Хвала ти по сто пута врстна просветољубива српска општина новосадска! Хвала ти врстни докторе Лазо председниче, врли пријатељу школе и подмладка њеног, на твоја уста изађоше речи: обесмртимо, овековечимо име и заслуге великог нам

покојника др. Ђорђа Натошевића. Оснујмо фонд који ће носити лично име покојниково који ће служити просветним и добротворним целима, који ће служити истој сврхи за коју је радио, живио и умро наш покојник! Хвала вам јер Ви не почасисте часа, прегнусте одма и настависте покојников рад, — настависте свето дело — показасте да сте врстни синови личног и великог „бабе“. Радујте се јер сте на све стране нашли одзива и скорим се уверити да покојникова а и ваша мисао погинути неће!

Ви ево показасте да Србину не помагање лелекање и јадиковање већ сложан рад, узајамно потпомагање и братинска слога! Ви ево показасте и позвасте српски народ и његове пријатеље и све родољибиве прегатоце српске просвете да наставе „бабин“ рад!

Прилика је ово да народ покаже, да није само тренутно расположен и одушевљен за узвишен рад — народну просвету. Прилика је ево да покаже колико цени савестни учитељев рад, колико му је до „његове“ школе и њеног напретка!

Народ ће српски показати, да је заслужан да му се рађају велики синови!

Наставници и учитељи и сви прегатоци бољитка народног, заиста ће се наћи у првим редовима на подизању народне зграде; и ако не можемо бити сви оснивачи и помагачи заиста ћемо бити прилагачи. Реците само нисмо ли ми учитељи први позвани да утремо сузе учитељским сиротама, не захтева ли то од нас већ и сам свети позив наш?! Учитељ много може. Овом приликом показа ће колико може и колико схваћа данашњи узвишени задатак свој.

(Свршиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О СРП. УЧИТ. ШКОЛИ У КАРЛОВЦУ.

У 8. броју овог цењеног листа изишао је чланак о *испитима за учитељско оспособљење у овој учитељској школи*. Такође посебни извештај о овој учитељској школи за ову шк. годину налази се већ у штампи, и то са овим садржајем:

I. *Смрт Дра Ђорђа Натошевића*, од управитеља Петра Радуловића.
II. *Сличавање представа*, (најглавнији део психологије за педагогију), одломак из рукописа *психологије*, коју је израдио „за школе и за самоуке, нарочито за учитеље“ управитељ Петар Радуловић.

III. *Учитељско особље* шк. год. 188⁶/₇.

IV. *Наставни план* за шк. год. 188⁶/₇.

V. *Разредница* приправника а приправница.

VI. *Извештај о вежбаоници ове учитељске школе*, од учитеља вежбаонице Владимира Красића.

VII. *Летопис*: а) Св. Савска беседа. — б) Посета пресветлог господина Дра Спевца, кр. оделног предстојника за богоштовје и наставу. — в) Видовданска свечаност на овдашњем српском гробљу. — г) Г. Никола Ђ. Вукићевић, члан српског народног црквено-школског Савета и управитељ српске учитељске школе у Сомбору као испитни повереник у овој учитељској школи. — д) Г. Др. Лујо Харазим градски подфизикус као добровољни лечник ове учит. школе.

Премда ће се овај извештај разаслати свима уредништвима Српских листова као и многим школама српским, ипак извештај не допире свуда, а „Школски Лист“ требао би бар да допире свуда, где се Српски говори и чита. С тога ћу у неколико допунити горепоменути чланак у броју 8. овог цењеног листа.

а) *Учитељско особље.*

Како се крајем прошле шк. године сада већ упокојени учитељ хармонијског појања и певања Вилим Голдовски због слабог здравља на служби својој захвалио, то је на његово место именовано високославни Сншц. Савет актом од 29. Септ. 1886., бр. 66., господина Ђуру Баха, учитеља овдашње градске основне школе и коровођу првог Хрватског певачког друштва „Зоре“. — Остало учитељско особље остало је исто као и прошле школ. године.

б) *Приправници и приправнице.*

Почетком ове шк. године уписало се у ову школу 24 приправника и 12 приправница, свега дакле 36. — Радивој *Коларић* из Сомбора, приправник II. р., иступио је $\frac{1}{13}$. Нов. својевољно из завода; а Михаило *Рашић* из Брлога, који је био привремено у II. раз. примљен, узет је у Новембру у војнике. — Почетком летњег течаја Павле *Миљушевић*, приправник I. раз. у Петрињи, пређе овамо у Карловац. Тако је на крају шк. године било свега 35 ученика, и то 23 приправника и 12 приправница. По разредима било их овако: I. р. 8 приправника и 6 приправница, свега 14. — II. р. 6 приправника и 2 приправнице, свега 8. — III. р. 9 приправника и 4 приправнице, свега 13. — По *завичају* беше их из Хрватске 30, из Славоније 2, из Срема 1, из Бачке 1, из Босне 1.

в) *Наставни план, испити, класификације.*

Наставно градиво свршено је све по наставном плану. — Закључни испити са I. и II. разредом свршени су у првој половини месеца Јула. — Први разред успевао је у наукама тако, да су од 14 ученика свршили разред 6 с-одликом, 7 с првим редом, а један има накнадно да положи испит из антропологије. У владању беху 13 примерни и 1 похвалан. С одликом свршише разред ови: 1. гђца Марија Сладојевића из Драготиње. 2. Стево Косановић из Слуња. 3. Петар Милеуснић из Брлога. 4. Душан Мушички из Ђурђева. 5. Радослав Родић из Садиловца. 6. Миле Узелац из Дољана. — Други разред успевао је у наукама тако, да су од 8 ученика свршили разред 4 с одликом, а 4 с првим редом. У владању беху 4 примерна, а 4 похвална. С одликом свршише разред ови: 1.

гђца Марија (Сандина) Трбојевићева из Карловца. 2. Глигорије Живковић из Слабиње. 3. Гавро Клеца из Плашкога. 4. Станко Мајсторовић из Вељуна. — О ригозним испитима са III. разредом извештено је у главном у 8. броју овог цењеног листа. Овај ћемо извештај у неколико допунити.

После свршеног „благодарења“, кад је ученицима прочитана класификација, држао је повереник Шк. Савета г. Никола Ђ. Вукићевић тако красив и одушевљен говор, да је многима сузе на очи натерао. У говору своме одушевљао је младе учитеље и учитељице, да пођу трагом најславнијег педагога српског Дра Ђорђа Натошевића, који је своју љубав к школи смрћу запечатио, његов дух нека лебди у свакој школи српској! Поменувши блаженопочившег епископа песника Лукијана, који је на овдашњем гробљу сахрањен и око чијег се гроба овдашњи ученици често сакупљају, заклињаше их, нека свом душом својом љубе свету веру православну и милу народност српску, нека свом душом својом љубе свој красни матерњи језик српски и језик црквено-словенски, који одржава духовну заједницу међу православним словенима. Тронут овим ванредним говором управитељ ове учитељске школе Петар Радуловић опрости се такођер са својим ученицима. Упозори их, да док су живи, нека не заборава, да су их за свето звање њихово оспособљавала два највећа педагога српска, *Натошески и Вукићевић*. *Ако се промислу Божијем већ тако било свидело, да Натошевић овај земаљски живот остави, то будило Богу благодарни на великој његовој жалости према нама, да му је „отац српске народне школе“ предао своју племениту а узвишену душу тако рећи баш у школи нашој! Поносимо се тиме и пре расстанка нашег довикнимо великим покојнику своме: „Слава Ђорђу Натошевићу, слава му!“* Громовита „Слава Ђорђу Натошевићу, слава му!“ захори се из свију груди. Одмах за тим приправници и приправнице, и сви присутни, сви сузе ронећи, а неки и на глас јецајући, отпојаше побожно тужну песму трократно „*вѣчна памѣть*“. Кад се потресене душе мало умирише, обрати се управитељ Радуловић поново ученицима својим, са изјавом, да после Натошевића српско учитељство нема другог стожера, нема другог човека, око којег бисмо се сви учитељи сакупљали као оно пчеле око матице своје, осим Николе Вукићевића, десне руке и друга Натошевићевог, јер је Вукићевић много и од свију народних учитеља највише допринео, да је данас име Натошевићево тако светло у народу српском, да смрт његову сав народ оплакује. С тога га свечано поздравиле у име учитељског збора и у име оспособљених учитеља и учитељица. Громовито „живио Вукићевић“ захори се из свију грла, а одмах за тим запојаше му сви *многа алѣта*. Г. Вукићевић изненађен и тронут оваким искреним признањем и свесрдном благодарношћу за рад и труд свој, овде далеко од својега завичаја загрли управитеља Радуловића, па се с њиме пред свима изљуби, а очи му бежу од узбуђења пуне суза. . . Дај Боже, остао овај искрени дочек нашем вредном ветерану учитељском увек у драгој успомени!

Тако се завршила ова последња школска свечаност ове шк. године. — О свему више и опширније у „извештају о овој учитељској школи“.

ДОМАЋЕ ВАСПИТАВАЊЕ.

(Одговор г. М. Нешковићу.)

У „*Летопису Матице Српске*“ књига 144. г. 1885. штампана је рецензија г. М. Нешковића на моју књигу „*Поуче о васпитавању деце у родитељској кући*“, која је писана у почетку 1880. год. и штампана у другој половини исте године.

Већ та околност, што је рецензија изишла на толико година после књиге, изазвала је у мени сумњу у објективност оцене, — бојао сам се, да мој пошт. пријатељ не буде пристрастан према мом делу, за које сам и сâм зебао, да ли може у свему издржати критику после толико година. Но с друге стране надао сам се, да ћу у рецензији познатог пица и радника на школском пољу наћи нешто ново, што би могло унапредити науку о васпитавању и само васпитавању.

И нисам се преварио: г. Нешковић је одиста *пристрасно* оценио моју књигу, а у ком смислу — видеће се после; и у његовој оцени има новина, а какве су оне и од какве су вредности — видеће се из овога што следује. У одговарању држаћу се распореда г. критичара.

I.

Г. Нешковић почиње своју рецензију критиковањем захтева двојице најславнијих педагога — *Каменскога и Песталоција*, да би добио „што сигурнији темељ“ за оцењивање моје књиге. Он им замера, што се у домаћем васпитавању „највише баве радом око *интелектуалног* васпитања“, и што то сматрају као „*понајглавнију* задаћу“; јер, вели, тај посао спада у дужност *школи*, а не *породици*, која „по превасходству мора да негује *моралну* . . . страну детињег духа“. Према томе не одобрава нарочито Каменском, што он „жели, да се путем *очигледног* поступка удари *основа* *почетка* свију наука“. — Затим, прелазећи на моју књигу, вели да и она „пати у главном од *истих* мана“, — и труди се, да то докаже наводима из те књиге.

Да су ти *наводи* стављени у рецензију *верно* — онако какви су у књизи, и да им је *смисао* протумачен *истинито* — онако како се јасно види из *свезе мисли* у појединим одељцима и у целој књизи, и да та критика није изишла у „*Летопису Матице Српске*“, која је мојој књизи досудила расписану награду, — онда ја, по својој прилици, не бих одговарао г. Нешковићу; него бих га пустио, да се и даље размеће својим позивањем на „здраву разум“ и својим молбама на „мека срца“ „*матера српских*“ (да се одврате од моје књиге), те да има и идејалног уживања и *материјалне користи* отуда (јер он добија награду за своје рецензије, као и извештач за своје извештаје, којима их препоручује, да се штампају у „Летопису“); а ја бих се заклонио за оне *најславније педагошке ауторитете*, па бих ћутао и уживао — у том згодном заклону. Али, пошто ствар стоји друкчије, приморан сам да одговорам.

Г. Нешковић није хтео да препише *верно* ни наслов књиге: ставио је „васпитању“ место „васпитавању“, и *изоставио* је и то, да је књига написана „и за употребу у *вишим девојачким и учитељским школама*“. Исто тако је из предговора навео само један задатак те књиге, а *изоставио* је

друга два задатка. — Обоје учинio је за то, да би — *противно мојој намери* — могао рећи: „*Све, што се у овој књизи саветује и препоручује, односи се на детињско од рођења па до поласка школе*“... „А то је доба... до навршене шесте године“, — и да би на тај начин „задобио што сигурнији темељ“ за побијање неких мојих изрека.

Само оцењивање књиге почиње од онога дела, у ком се говори о усавршавању деце у *знању*. Г. Н. вели, да га подела дотичне грађе „јакo потсећа на поступак А. Каменског“ у том погледу. — Но ја га могу уверити, — да нисам загледао ни у чију књигу, кад сам писао „Поуке о васпитавању“, — и тако, ја бих се могао поносити тим, што сам — радећи самостално — погодио исти пут, којим је у васпитавању имао умрли словенски педагог *Ј. А. Каменски*.

Г. Н. не одобрава мој захтев, да дете посматра извесним редом све делове тела човековог, „који се *с поља лако примећују*“, — ваљда зато, што је то „*исти Песталоцијев захтев*“. Ну он *није хтео* да каже, које сам ја делове тела ту мислио, и ако сам их ја све *изрекао* у истом одсеку на стр. 56., и *није хтео* да наведе ону реченицу под наводним знаком, која је онако *подвучена* и у књизи, — те онда излази, да сам ја *сувише* захтевао, а не да је он *неверно представио ствар*.

Тако исто, ја сам на стр. 58. именовao *домаће животиње*, које деца могу да *посматрају* и описују, — а г. Н. ипак вели: „По овоме за основну школу о животињама и не остаје ништа“.

Г. Н. тврди, да ја захтевам „*класифицирање*“ биљака, па вели: Овде је баш нужно нагласити, да се овај распоред не тиче основне школе, него деце, *која још нису пошла у школу*“. — А ја тражим само, то, да родитељи упућују дете, да *најпознатије* и најкорисније биљке, које просматра и упознаје, *пореди и рефа* (н. пр. по величини), да би једну од друге боље *разликовало*. Тај одсек завршио сам овако: „Ово је уједно *пришрава* за увршћивање биљака у извесне групе по сродности или сличности, дакле је *почетак* класификације, која се *после у основној школи* даље развија“ (стр. 65.) Но г. Нешковићу није мшло у рачун да и то наведе из истог одсека.

Код познавања минерала, ја сам казао, да, и ако минерали не занимају децу, *онет има могућности*, да им се „*почевши од шесте године, покаже* неколико минерала, особито оних, који су нам *најкориснији*, и који су деци уједно и *најпознатији*“ (стр. 66). — Г. Нешковићу и то је много, јер вели: „И ово све треба дете да научи *од рођења до шесте године*“! — Тако исто на стр. 59. ја кажем: „треба да се родитељи разговарају са дететом (*почевши од шесте године*) о користи и штети“ *домаћих животиња*; и на стр. 64. велим: „Старија деца (*почевши од шесте године*) нека посматрају... *корен или жиле*“; — а г. Н. све то трпа у *своју формулу* „од рођења до шесте године“! — Помињући поједине особине минерала, ја сам на стр. 66., *наслашавао свуда чулне радње*, и подвлачио сам речи „*види*“, „*чује*“, „*ошћиа*“; — а г. Н. износи другу објективну страну, само да би ствар изгледала што *тежа*.

На стр. 67. рекао сам и то, да се дете *после навршене шесте године*

може упутити, да упоређује неке минерале (н. пр. злато, сребро, бакар, тврђе) само по лепоти, и да му се „може казати нешто и о том, где се неки минерали налазе. — А г. Н. узима то генерално и без ограничења и све „од рођења до шесте године“!

(Наставиће се.)

Дописи.

Џетиње, 16. Септ. 1887.

(О Црногорским школама.)

О стању нашијех школа могу Вам рећи, да Богу хвала лијено напредују. Наш Узвишени Господар и Његова влада, озбиљно се старају о унапређењу истијех, више него што средства допуштају.

Народ црногорски, (т. ј. српски у Црној Гори) јако воли школу и да необрну код нас посве неродна година, намјера је била сва школска зданија значајно поправити и нека нова саградити. Уреченом учињено је неколико за ову годину, али много мање него се мислило.

Наши народни учитељи у опште врло су трудољубиви. Они су добро су снабђевени са учитељским спомоћним и педагогијским књигама. Сваке године до ове држате су учитељске скушштине, на којима су претресана шк. питања највише у погледу наставе и држата су предавања у неколико.

Осим овога, сваки учитељ написаће два пут на годину поједно предавање из свакојег предмета кејега он предаје у школи. Ова предавања шаљу главном школском надзорнику на преглед, а наднадзорник чини на истијема своје примједбе, које нађе за сходне и потребите.

Овијем начином све више подготвљавају се и усавршавају учитељи у васпитању ђеце и школској настави, да неби у речено ослабили или застали; и школској власти лакше је познат и оцијенит трудољубије и способност појединијех учитеља. Од како је ово установљено има скоро три године и увиђа се, да је доста користило школској настави, тијем више што неки број наших учитеља није свршио учитељску школу.

За нашу школску ђецу могу Вам рећи, да врло радо иду у школу а да добро уче. Нека долазе по читав сат и по пута, и више у школу. Особито ово им је тудно у зимље доба, кад падне снијег, али ипак иду у школу да се мора човјек чудити њиховој издржљивости, још више кад им види сиромашну обућу и одјећу.

Ово вам је у кратко о црногорским школама.

Ђ. П.

Манастир Ковиљ, Септембра.

Данас на дан ваздвижења пречасног крста подигнути су крстови на три кубета на манастирској цркви.

Данак беше веома леп; као да је пролеће, а не јесен. С тога је салан свет дошао из села на св. богослужење ради причешћа и свечаности. На служби Божијој држао је преч. г. Ђорђе Петровић, наставник на карловачкој богословији, красну беседу о крсту.

После богослужења изиђе братство: преподобни отац игуман Мирон Ђорђевић с пречасним г. Ђорђем Петровићем и с пречасним оцима: Јо-

сифом, Ирџијем и Теофаном уз милогласно појање манастирских ученика на западна црквена врата, где пред црквом освете крстове.

О, како су дивни обреди наше св. православне цркве, како је дивно освећење, како су му дивне стихире! Коса ми је расла, а срце ми је јаче било — загрејано милином, која се не да описати, слушајући милогласно појање стихире, молитве, узгласе и св. еванђеље, што је преподобни Отац игуман веома торжанствено и несрављиво пријатним и јасним гласом читао и говорио.

После освећења уз клепање и хармонично звонење звона, као да се, што песник вели: из раја хоре, уз цуцање и појање крстов-данског Ирмоса подигао је г. Ђ. Николић крст на прво и највеће кубе — и баш кад се појало: „насадија древо“, намести крст.

Затим је говорио здравице, Његовом Величанству цару и краљу, Његовој Светости — Патријарху, Његовом Високопреосвештенству владици бачком, српском народу, св. обитељи и братству.

Ова торжанствена свечаност остаће многима као вечна и пријатна успомена.

Иван.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Србска виша девојачка школа. Православна обштина Земунска закључала је из своје школске закладе која има главницу од 80,000 форинти основати србску вишу девојачку школу у Земуну, и овај свој закључак поднела је како чујемо на одобрење Високом Школском Савету. Слава нека је честитој православној Обштини Земунској!

Педесетогодишњица Србског учитеља. Станимир Николић Срб. нар. учитељ у Врањеву навршује ове године 50 година учитељске службе све у том месту. Ученици његови спремају се да о Дмитрову дну о. г. прославе педесетогодишњицу његовог неумрлог учитељског рада у школи Врањевачкој.

Новоизабрани професори. По наредби високог срб. нар. Школског Савета 19. Септембра ове године уведени су свечано у србску учитељску школу: Преч. г. Младен Борђошки, као катихета и редовни професор, и велеучени господин Доктор Стеван Михајловић као наставник Мађарског језика. Господин катихета ће уз све предмете тичуће се науке вере и наставе црквене предавати још и црквено-славенски језик у првом приправничком разреду, а г. Михајловић уз предавање Мађарског језика у сва три приправничка разреда предаваће још Немачки језик и науку о земаљском уставу.

Наименовања. Милан Црнојачки досадашњи учитељ у Буђановцу именован је за привременог учитеља у Ердевику. Глишо Шпановић учитељ вероисповедне школе србске у Боботи наименован је за привр. учитеља комуналне школе у истом месту. Јова Поповић учитељ у Војнићу св. супругом му Анком Поповићком премештени су за учитеље у Јасенак. Симо Газибара учитељ у Утићу премештен је за учитеља у Поникуве. Радослав Мандић привремени учитељ у Градишци наименован је за пра-

вог учитеља у истом месту. Светозар Гвојић учитељ у Грубишном-пољу премештен је за учитеља у Катинци. Лазар Шумић привремени учитељ у Бачинци наименован је за правог учитеља у истом месту.

Разно.

Његова Светлост Патријарх Герман Анђелић, ових дана благоизволио је 1000 дуката поклонити заклади саборне цркве св. Николаја у Карловцима на набавку црквених утвари; даље са 20,000 форинти положио је основу мировинској заклади професора гимназије Карловачки и њихових удовица, а других 20,000 форинти имао је милост приложити фонду за подпору удовица и сирочади свештеничке у Архидијезеци Карловачкој.

Дарови школама и учитељима. Као дар штованог сурадника нашег преч. Госп. Младена Борђошког катихете учитељске школе шаље се „Школски Лист“ ове године србским вероисповедним школама у Бочару и у Црној Бари. — Као дар штованог сурадника нашег г. Драгутина Блажека учитеља хармонијског појања у србској учитељској школи Сомборској, шаље се ове године „Школски Лист“ србским вероисповедним школама у Арад-Гају и у Новом-Сент Ивану.

Некролог.

Марко Јанковић парох и умировљени правосл. катихета на вел. гимназији у Винковцима и парох винковачки преселио се у вечност на Малу-Госпојину о. г. у Винковцима у дубокој старости својој. Покојник је био примеран свештеник и настављао је много година у православној вери многобројну младеж србеку, која се у тој гимназији учила, и што је најзначајније, ради духовног сазидања младежи школске држао је сваки дан у пол осам часова у цркви винковачкој часове са изобразителнима и читањем дневног Апостола и Евангелија, на којима је православна младеж присуствовала, у оно време, кад су другови њихови римокатолици слушали службу Божију у својој цркви. Ово је једини пример велике ревности катихетске и свештеничке у целој јерархији нашој. — Бог му дао славу небесну!

Теофил (Богољуб) Петрановић јеромонах и бивши дуже времена отлични учитељ србске школе у Сарајеву и у Лијевну, србски писатељ и ревностни скупљач народних песама, преселио се у вечност после дужега боловања у 57-ој живота години у болници Шибеничкој. Покојник је био срцем и душом Србин, ваљан учитељ и ноштен човек. По кој нека је честитој души његовој!

Нове књиге.

(Уредништву „Школскога Листа“ достављене су на приказ ове књиге:)

„*Летопис Матице Србске*“. Уређује А. Хаџић. Књига 151. (1887. овеска III.) У Н. Саду, Српска штампарија Дра Свет. Милетића 1887.

„Библијске приповедке из старог и новог завета“ за трећи разред народних школа. Према наставном плану в. нар. Школског Савета од 6. Јунија 1878. бр. 34. удесио Симеун Коњевић Сомбор 1887. Цена 20 нч.

„Беседа на парастосу блаженопочившег епископа Никанора Грујића говорена у св. Богородичној цркви у Земуну 17. Маја 1887. Димитријем Руварцем парохом Земунским.

Старо Карловачко „Прјеније“ у 4 гласа за мешовити лик сложио Тихомир Остојић филозоф. Издао Србска велика гимназија Новосадска својом накладом, автографисано у Новом Саду 1887.

„Пијаћа вода како се набавља и испитује са додатком анализе пијаћих вода у Бачкој написао М. Петровић професор природних наука у Српској учитељској школи Сомборској.“ Ову књигу наградила Матица Српска са 50 дуката из фонда Јована Остојића и жене му Терезије. Панчево, у комисији браће Јовановића 1887. Цена 60 новчића. Добити се може код писца у Сомбору.

„Филип Вишњић“ Српски песник, јунак и гуслар. У спомен подизања споменика. Митровица 1887.

„Извештај о Српској учитељској школи Сомборској за 188⁶/₇. школску годину.

„Царик“ мали календар са сликама за 1888. годину, која је претупина. Нови Сад, издање штампарије А. Пајевића. (Са насловном сликом професора А. Сандића). Цена 20 нч.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Меленцима траже се две учитељице. Плата је 500 фор. слободан стан и огрев. Учитељицама у дужност снада и обучавање деце у женском ручном раду. Рок до половине Октобра о. г.

— У Старом Вуковару траже се два учитеља и појца и једна учитељица. Плата је 600 фор. стан или станарина од 90 фор. — У Бановитру, Платичеву, Буђановци траже се учитељи и појци православне вере.

— У Иригу упражњено је место учитеља и појца правосл. вере с платом 500 фор. станарином од 15% плате и 60 фор. за огрев. На сва ова места имају се молбенице на Сл. кр. Хрв. земаљску владу до 22. Октобра по новом кр. жупанијској области у Вуковару поднети.

— Тражи се учитељица у Врањеви. Плата 400 фор. 2 хв. дрва и 40 фор. за повторну школу, стан са половином баште. Рок 26. Октобер. Молбенице местном Одбору Срб. цркв. општине Врањевачке.

Средишњи одбор савеза учит. друштава јавља, да ће се 10. Нов. о. г. вући лутрија Хрв. учитељског дома и позива распачатеље срећака, да до 6. Нов. по рим. не продане срећке врате, иначе ће се сматрати за непродане и неће се натраг примати.

Сл. општине и г. г. учитељи, који нам до сада предилату, не послаше а Лист примају, умољавају се поново, да дуг свој одуже.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.